

КРЕДИТНІ ДЕРИВАТИВИ ТА КОВЕНАНТИ ЯК НОВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ В СИСТЕМІ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ КРЕДИТУВАННЯМ

Куцев Олександр Олександрович

*аспірант кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»*

Управління кредитним ризиком є багаторівневим процесом, який реалізується на рівні держави, банківської системи, міжбанківських відносин, банківських установ, позичальників – клієнтів банків. На рівні держави діють законодавчі норми, що стосуються кредитування, на рівні банківської системи – Постанови Національного банку України (НБУ). На рівні міжбанківських відносин передбачено використання спільних інструментів для кількох банків в частині обміну інформацією через бюро кредитних історій, що дозволяє уникнути видачі кредитів проблемним позичальникам. Внутрішні інструменти застосовуються в межах одного банку (ліміти на видачу кредитів, диверсифікація кредитного портфеля, тарифікація ризику, тобто встановлення різної процентної ставки залежно від ризиковості клієнта). Внутрішні інструменти розмежовуються на інструменти для окремої позики (мають за мету прийняття обґрунтованого рішення про видачу кредиту та визначення його умов) та інструменти для всього портфеля (мають за мету диверсифікацію ризиків, унеможливлення ситуації, коли дефолт одного або кількох клієнтів спричиняє значних збитків для банку в цілому). На рівні окремої позики управління ризиком здійснюється через індивідуальну оцінку клієнта шляхом аналізу його доходів, фінансового стану, кредитної історії та оцінку майна, що виступає як застава. На рівні всього кредитного портфеля управління ризиком передбачає стратегічний підхід шляхом встановлення загальних лімітів на кредитування окремих галузей, географічних регіонів або груп клієнтів.

Бабяк Н., Савочка В. [1, с. 7] ретельно досліджують ковенанти як інноваційний інструмент фінансового управління кредитними ризиками. Під ними розуміють умови або зобов'язання, які включаються в кредитний договір і вимагають від позичальника виконання певних дій або дотримання певних фінансових показників протягом терміну дії кредиту. Для управління кредитними ризиками Кузнєцова Л. В. [2, с. 143] пропонує відносно інноваційний та ефективний інструмент використання кредитних похідних інструментів (деривативів), визначає його основні аспекти та переваги у банківській справі.

Кредитні деривативи є відносно новим винаходом, що дозволяє банкам управляти ризиками більш гнучко, ніж традиційні методи. Банк може передати ризик дефолту за кредитом іншому учаснику ринку, при цьому сам кредитний портфель та відносини з позичальником залишаються незмінними. Завдяки дериватам банки можуть диверсифікувати свої ризики, розподіляючи їх між різними ринками, групами фізичних осіб, галузями та географічними регіонами, що знижує концентрацію ризику на однорідних контрагентах і робить портфель більш стійким. Використання деривативів у поєднанні з іншими інструментами ризик-менеджменту дозволяє досягти вищого рівня ефективності кредитного портфеля та фінансової стабільності банківської установи. Ключовими характеристиками кредитних деривативів є: інноваційність, передача ризику без передачі власності, диверсифікація, вплив на ефективність управління ризиками.

Попри переваги, кредитні деривативи характеризуються обмеженнями та ризиками, а саме: низька ліквідність ринку може ускладнити купівлю або продаж інструментів за бажаною ціною, особливо в умовах фінансових потрясінь; складність фінансового інструменту вимагає глибокого розуміння для правильної оцінки ризиків та вартості; неконтрольоване зростання ринку кредитних деривативів може створювати системні ризики для банківської системи. Загалом, кредитні деривативи є потужним інструментом, що дозволяє банкам ефективно управляти кредитними ризиками, але їх використання вимагає високої кваліфікації, обережності та належного регулювання. Ковенанти поділяються на кілька основних видів (позитивні, негативні, фінансові), кожен із яких служить для зниження кредитного ризику. Позитивні ковенанти вимагають від позичальника вчинити певні дії (надання банку щоквартальної інформації про доходи, підтримка певного рівня страхового покриття активів, регулярна виплата податків). Інноваційність тут полягає в можливості отримання постійного потоку інформації про фінансовий стан клієнта, що дозволяє виявляти проблеми на ранній стадії. Негативні ковенанти забороняють позичальнику певні дії без попереднього погодження з банком (заборона на продаж основних засобів, залучення додаткових значних кредитів у інших фінансових установах, розподіл чистого прибутку) і дозволяють банку контролювати ключові управлінські рішення позичальника, які можуть негативно вплинути на його платоспроможність. Фінансові ковенанти вимагають від позичальника дотримання певних фінансових коефіцієнтів (коефіцієнт покриття боргу, співвідношення боргу до власного капіталу), невиконання яких розглядається як «порушення умов» (*default*) і дозволяє банку автоматично реагувати на погіршення фінансового стану клієнта, не чекаючи прострочення платежів.

Ковенанти як інструмент управління ризиками та раннього попередження перетворюють пасивний процес оцінки ризику на активне управління, дозволяють банку своєчасно вжити заходів для мінімізації втрат. Якщо позичальник порушує ковенанти, банк отримує право вимагати дострокового погашення кредиту або застосувати інші санкції. Таким чином, ковенанти виступають інноваційним інструментом і переносять фокус з оцінки ризику на постійний моніторинг та контроль, роблячи кредитний процес більш гнучким та безпечним як для банку, так і для позичальника.

Список використаних джерел:

1. Бабяк Н., Савочка В. Ковенанти як інноваційний інструмент фінансового управління кредитними ризиками. *Ринок цінних паперів України*. 2015. № 8. С. 3–9.
2. Кузнецова Л. В. Інноваційні фінансові інструменти захисту банків від ризиків на кредитному ринку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Вип. 15 (2). С. 142–145.